

skynjun sína getur verið viss. Utanaðkomandi áhrifin, og eftirmyndir þeirra í huganum raðast niður samkvæmt vissum reglum í meðvitundinni. Orsök og afleiðing t. d. eru ein af þessum reglum, sem alt það er maðurinn skynjar kemur undir. En þessar reglur eru samt ekkert nema vani. Í sálarlífi mannsins er ekkert, sem fyrir fram getur ráðið hvernig þekking hans verður. Skynsemin bætir engu við hin utanaðkomandi áhrif, heldur aðeins skipar þeim í viss sambönd samkvæmt lögum er vaninn hefir helgað. Það sem Hume leggur alla áherzluna á, er þekking á umheiminum og sálarlífinu í stað heilabrota um einhvern heim, er liggi algerlega fyrir utan takmörk mannlegrar þekkingar. Þessa aðferð Humes tók nú Kant og beitti á sinn hátt. Fyrsta spurningin, sem hann lagði fyrir sig var: hvað er þekking og hvernig eignast menn þekkingu? Að komast að ákveðinni niðurstöðu um það, að mynda sér þekkingarhugmynd (Erkenntnistheorie) var Kants fyrsta og stærsta hlutverk.

Árið 1781 kom hið stærsta og þýðingarmesta ritverk Kants "Gagnrýni hinnar hreinu skynsemi" (Kritik der reinen Vernunft) út. Þessi bók er efalaust það þungskildasta af öllu sem Kant skrifaði, en til þess að fá nokkra rétta hugmynd um heimspeki hans er alveg nauðsynlegt að skilja hana. Eg skal reyna að setja fram í stuttu máli, eins ljóst og mér er unt aðalatriði hennar.

Það er til tvöskonar skynsemi, segir Kant: hin hreina skynsemi, sem er hafin upp yfir allar tilhneigingar og ástríður, og hin gagnlega skynsemi, sem ekki er hafin upp yfir tilhneigingarnar og ástríðurnar heldur á að ráða fyrir þeim. Í gagnrýni hinnar hreinu skynsemi ræðir Kant aðeins um hina hreinu skynsemi—og hver eru nú aðal einkenni hennar? Fyrsta og aðal spurningin er: hvað er þekking? Að svara þeirri spurningu er að sýna hvað hin hreina skynsemi er, því þekkingin, hrein og ómenguð er hennar starfsvið. Hvert hugtak út af fyrir sig, t. d. maður, hús er engin þekking. En þegar einhverri umsögn er bætt við þá verður það að þekkingu; eins og þegar sagt er: maðurinn er skynsemi gædd vera, hús eru bygð úr steini. Alla þekkingu er